

Volkstelling Wijhe 1849

Bronnen

- Gegevens inwoners van Wijhe:** *Hoofdelijk Invullingregister 1849*
- Vindplaats:** *Gemeente Olst-Wijhe*
- Opmerking:** *het boek wordt overgebracht of is inmiddels overgebracht naar het Historisch Centrum Zwolle. Toegangs- en inventarisnummer nog niet bekend.*
- Informatie over volkstellingen:** *website: volkstellingen.nl
Uitkomsten van de derde tienjarige volkstelling, publicatie 1852.*

Beschrijving

Om zicht te krijgen in de aantallen en groepen in de bevolking werden volkstellingen gehouden. In de 19e eeuw vond deze elke tien jaar plaats. De volkstelling van 19 november 1849 was de derde in zijn soort. Inmiddels wat ervaring rijker, werden vanuit de overheid regels opgesteld hoe om te gaan met woonplaats, verblijf, leeftijd, beroep en dergelijke.

Bij de volkstelling van 1849 werd aan ieder hoofd van een gezin een inschrijfbiljet overhandigd. Woonden op dat adres niet tot het gezin behorende personen, dan krijgen zij een afzonderlijk biljet en werden als afzonderlijk huisgezin beschouwd.

De overheid wilde onderscheid hebben in de vaste inwoners en doorreizende personen. Hiervoor moest bij de registratie de volgende verdeling worden gemaakt:

- **gewoon verblijvende:** zij die vast in de gemeente en op het adres woonden
- **tijdelijk verblijvende:** zij die niet vast in de gemeente woonden, maar er wel langer dan een maand verbleven
- **doortrekkende:** personen die niet langer dan een maand in de gemeente verbleven.

Omdat bij eerdere volkstellingen gebleken was dat de opgegeven leeftijden van vooral vrouwen nogal onnauwkeurig waren, werd in 1849 besloten naar het geboortejaar te vragen. In het Hoofdelijk Invullingregister van Wijhe staat echter nog steeds de leeftijd vermeld. Voor onderzoekers dus een reden om die leeftijden niet altijd voor waarheid aan te nemen.

Bij de beroepen wilde men de bevolking kunnen indelen in beroepsgroepen. Hiervoor was het nodig om duidelijke omschrijvingen van beroepen en ambachten te noteren. Ook moest bij kinderen worden aangegeven of het om huis- of om schoolleerlingen ging. Terwijl de jongeren die een vak leerden werden aangeduid als bijvoorbeeld bakkers- of timmermansleerling.

Alle verzamelde inschrijvingsbiljetten werden vervolgens overgenomen in een groot boek, op nummervolgorde van het inschrijvingsbiljet dat weer op volgorde van huisnummer was uitgereikt. In het boek waren diverse kolommen opgenomen om bij elk gegeven het aantal te kunnen vermelden. Het boek moest in tweevoud worden opgesteld. Het origineel moest voor 31 december 1849 worden ingestuurd naar de Commissaris van de Koning en het afschrift bleef bij de gemeente. Die afschriften moesten met wijzigingen worden bijgewerkt van 19 november tot en met 31 december 1849, zodat de juiste bevolkingssamenstelling per 1 januari 1850 kon worden vastgesteld.

Alle voorschriften ten spijt bleek uiteindelijk nogal wat aan de opgaves te mankeren. Bijvoorbeeld omdat in veel gemeenten in de buitengebieden huizen nog geen nummering kenden. Ook grotere gemeente kenden soms geen gedegen huisnummering. Dit was ondermeer aanleiding om de betreffende gemeentebesturen extra voorschriften op te leggen om alsnog een adequate huisnummering in te stellen.

Meer informatie over volkstellingen van andere jaren en andere gemeenten is te vinden op: volkstellingen.nl.

Jan Heideman

Wijhese bevolking op 19 november 1849

Bij de verwerking van de overzichten vanuit het Hoofdelijk Invullingregister is gebleken dat er verschillen zijn tussen de aantallen in het boek en de aantallen in de uiteindelijke publicatie uit 1852 (zie volkstellingen.nl). Wat de waarheid is, laat ik aan de individuele onderzoeker.

De aantallen inwoners betreffen alle personen die de nacht van 18 op 19 november 1849 in Wijhe de nacht hebben doorgebracht. Dit aantal is dus inclusief de personen die tijdelijk in Wijhe verbleven (*175 personen*) of op doorreis waren (*18 personen*). Gezinsleden die wel Wijhe als woonplaats hadden maar tijdelijk in een andere gemeente verbleven zijn **niet** in de aantallen opgenomen (*80 personen*).

Dorp schepen betroffen de schepen die op dat moment in de IJssel lagen en op doorreis waren.

Eigenlijk moet het totaal inwoners van 3.634 met 1 omhoog. Want op 17 november, 's avonds om 11 uur is geboren Frederikus, zoon van Willem Mulder en Berendina Daslever, Wengelo D353. Dit kind is niet in de tellingen van het register opgenomen.

Hieronder de aantallen inwoners, gezinnen en huizen geteld vanaf de gefotografeerde pagina's van het registerboek. Tussen haakjes in rood de aantallen zoals vermeld in de overzichtslijsten op volkstellingen.nl voor zover deze afwijken van het boek.

Buurschap	Aantallen inwoners			Gezinnen	Aantal huizen	
	Mannen	Vrouwen	Totaal		Bewoond	Onbewoond
Dorp	617	665	1.282	274 (278)	272 (270)	5 (7)
Dorp schepen	7	7	14	4	4	
Hengeveld	211	221	432	75	68	0 (1)
Herxen	207	198	405	72	69	
Marle	83	65	148	23	23 (22)	
Tongeren	356	376	732	126 (128)	126 (119)	0 (1)
Wechterholt	145	139	284	56 (55)	55 (53)	1
Wengelo	114 (112)	112 (107)	226	38 (32)	38 (33)	
Wijnvoorden	60	51	111	17	17	
Totaal	1.800	1.834	3.634	685	672	6

Bevolkingsgroei Wijhe 1830-1930

	Huizen	Gezinnen	Mannen	Vrouwen	Totaal
1830			1.698	1.623	3.321
1849	678	685	1.800	1.834	3.634
1869	832	793	2.051	2.003	4.054
1889	907		2.130	1.956	4.086
1909	993		2.266	2.129	4.395
1930	1.106		2.567	2.389	4.956

- *Het aantal huizen is het aantal bewoonde en onbewoonde huizen, schepen en wagens en exclusief overige gebouwen als kerken, scholen en pakhuisen.*
- *De aantallen inwoners zijn tot 1849 inclusief de tijdelijk verblijvenden en doorreizende personen en exclusief gezinsleden die tijdelijk buiten Wijhe woonden. Vanaf 1869 is het feitelijke aantal inwoners genoemd.*

Bevolking ingedeeld op leeftijd

In onderstaand overzicht de indeling van de Wijhese bevolking in leeftijdsgroepen. Jongste inwoner was de op de vorige pagina genoemde Frederikus Mulder, geboren op 17 november 1849.

Oudste inwoner was Jan Philip Mens uit Herxen, 93 jaar oud. Hij woonde op nummer C 264.

Leeftijden	Dorp	Hengeveld	Herxen	Marle	Tongeren	Wechterholt	Wengelo	Wijnvoorden	Totaal
Jonger dan 1 jaar	34	11	10	4	13	5	4	3	84
1 tot 9 jaar	245	80	76	25	135	42	43	24	670
10 tot 19 jaar	268	85	87	32	147	52	46	28	745
20 tot 29 jaar	191	88	79	41	137	67	46	15	664
30 tot 39 jaar	173	51	46	14	94	32	26	17	453
40 tot 49 jaar	125	44	44	9	78	37	20	16	373
50 tot 59 jaar	127	40	29	9	62	20	24	3	314
60 tot 69 jaar	80	17	22	9	41	17	8	3	197
70 tot 79 jaar	41	13	9	4	18	9	8	2	104
80 tot 89 jaar	11	3	2	1	7	3	1	0	28
ouder dan 90 jaar			1						1
onbekend	1								1
Totalen	1.296	432	405	148	732	284	226	111	3.634

Indeling naar religie

Buurschap	Nederduits Hervormd	Rooms Katholiek	Evangelisch Luthers	Christelijk Afscheidene	Nederduitse Israëlieten	Doopsgezind of Mennoniet	Engels of Presbeteriaans Hervormd
Dorp en schepen	996	269	1	2	26	1	1
Hengeveld	110	313	1	8	–	–	–
Herxen	336	65	1	3	–	–	–
Marle	133	5	1	9	–	–	–
Tongeren	425	306	1	–	–	–	–
Wechterholt	167	117	–	–	–	–	–
Wengelo	58	168	–	–	–	–	–
Wijnvoorden	83	28	–	–	–	–	–
Totalen	2.308	1.271	5	22	26	1	1